

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹

ร้อยตำรวจเอกนัฐดิ เพชรสถิตย์²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมาย ความเป็นมา แนวคิด หลักการ ทฤษฎีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากนั้นยังได้ศึกษากระบวนการกลั่นกรองก่อนออกหมายจับ สิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน และอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจหลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายเป็นหลักปฏิบัติในระดับสากล เช่น สิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948³ ก็ได้กล่าวถึงว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย มีสิทธิได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ในคดีอาญามีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายใด ๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย⁴ แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้แล้วก็ตาม แต่ยังไม่ปรากฏความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย โดยเฉพาะผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา จะได้รับการปฏิบัติเหมือนผู้ที่ศาลตัดสินพิพากษาว่ากระทำความผิดแล้ว ทั้งที่ยังไม่ได้มีการพิสูจน์ให้ชัดเจน ขาดกระบวนการกลั่นกรองก่อนออกหมายจับ ส่งผลให้ขาดความรอบคอบใน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวรวิศร เลิศธรรมเทวี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สงขลา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ กระทรวงการต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551), หน้า 17.

⁴ กล่าว สมุทวณิช, ขอบเขตอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า, 2558), หน้า 5.

การขังน้ำหนักรายงานหลักฐานในการออกหมายจับ ขาดการตรวจสอบกลั่นกรองรายงานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาก่อนที่จะยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายจับ ทำให้เกิดความผิดพลาดในการออกหมายจับได้ขาดโอกาสหรือสิทธิในการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เพื่อให้ผู้ต้องหาสามารถต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ รวมถึงการกำหนดให้อำนาจแก่นักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานแต่เพียงผู้เดียว โดยมีได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่ให้อำนาจแก่บุคคลใดหรือหน่วยงานใดสามารถเข้าร่วมการสอบสวนได้เลย รวมถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ยื่นยันถึงการกระทำผิด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาทางคดีก็ไม่มีหลักกฎหมายใดบัญญัติให้ชัดเจน⁵

การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาอย่างจำกัด ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว รัฐต้องมีมาตรการ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม รวดเร็ว รวมถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ก็ตาม แต่การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังไม่เพียงพอ

จากการศึกษาประเด็นปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ทำให้ทราบว่ามีข้อบกพร่องอีกหลายประการ อันควรได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ต้องหา และเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย จะเห็นได้ว่า มีปัญหาที่สำคัญสมควรที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่หนึ่งปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นกรองก่อนออกหมายจับ ตามมาตรา 66

มาตรา 66 ได้บัญญัติไว้ว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การจับโดยมีหมายจับ โดยให้ผู้ร้องขอออกหมายจับเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศ

⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), หน้า 32.

ตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป และกำหนดให้ผู้มีอำนาจออกหมายคือ ศาลเท่านั้น แม้การจะออกหมายจับแม้ต้องผ่านการยื่นคำร้องขอต่อศาล แต่การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำเสนอต่อศาลในขั้นตอนก่อนออกหมายนั้น เป็นการดำเนินการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจกระทำโดยบกพร่องหรือละเลยไม่ดำเนินการด้วยความเป็นธรรม พยานหลักฐานที่ปรากฏต่อศาลก็อาจไม่สมบูรณ์จนเป็นเหตุให้มีการออกหมายไปสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้ อันเป็นการไม่ชอบ ดังนั้น จึงมีกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตเนื่องจากการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็วจนทำให้มีประชาชนถูกละเมิดสิทธิจากการจับนั้น ซึ่งกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำเสนอต่อศาลในขั้นตอนก่อนออกหมายจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ทำให้การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องหาซึ่งถูกดำเนินคดีอาญายังคงไม่เป็นธรรมเท่าที่ควร

ปัญหาที่สองปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนตามมาตรา 134/1

มาตรา 134/1 บัญญัติไว้ว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้”

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปัจจุบัน ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาในการมีทนายความให้ความช่วยเหลือในทางกฎหมายในชั้นสอบสวน ไว้ในมาตรา 134/1 โดยการจัดหาทนายความแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

(1) คดีที่มีโทษประหารชีวิต / คดีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่แจ้งข้อกล่าวหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความ พนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหา แม้ผู้ต้องหาจะไม่ต้องทนายความก็ตาม พนักงานสอบสวนก็อยู่ในบังคับที่จะต้องดำเนินการให้ และ

(2) คดีที่มีโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามให้การ ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความ และผู้ต้องหาต้องการทนายความ พนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหา หากเป็นกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตามวรรคสอง การจะจัดหาทนายความให้จำเลยหรือไม่ เงื่อนไขอยู่ที่ว่า “จำเลยต้องการทนายความหรือไม่” แม้พนักงานสอบสวนจะมีได้ถามว่า “จำเลยมีทนายความหรือต้องการทนายความหรือไม่” แต่ถามว่า “ต้องการพบทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนหรือไม่” ก็ถือว่าพนักงานสอบสวนได้แจ้งสิทธิในการมีทนายความแก่ผู้ต้องหาโดยชอบแล้ว

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า การให้ความช่วยเหลือโดยการจัดหาความให้ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังไม่ทั่วถึง กฎหมายจำกัดสิทธิโดยการสร้างเงื่อนไขหลักเกณฑ์ในการเข้าถึงสิทธิในการจัดหาทนายความให้อันก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ไม่เท่าเทียมกันในการปกป้องสิทธิของตนตามกฎหมาย อีกทั้งผลของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรานี้ คงทำให้มีผลเพียงว่า เป็นการปฏิบัติหน้าที่บกพร่องของพนักงานสอบสวน บันทึกถ้อยคำที่พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นจะรับฟังไม่ได้เพื่อใช้ประกอบการลงโทษจำเลย แต่ถือว่าการสอบสวนเป็นไปโดยชอบ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง ซึ่งเป็นผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในการต่อสู้คดี

ปัญหาที่สามปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 131

มาตรา 131 บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

ตามหลักการแล้วพนักงานอัยการควรเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน เพราะว่าพนักงานอัยการมีหลักประกันความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ โดยมีคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) เป็นผู้พิจารณาความดีความชอบในการลงโทษทางวินัย ทำให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสุจริต⁶ จะเห็นว่า หลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้เปิดช่องให้พนักงานอัยการเข้ามาเกี่ยวข้องในการรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นแรกที่คดีความเข้ามาสู่การดำเนินการของพนักงานสอบสวน การสอบสวนคงดำเนินไปภายใต้การควบคุมของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ซึ่งหากมีความบกพร่องหรือความผิดพลาดละเลยของพนักงานสอบสวนที่ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ประชาชนที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและต้องถูกดำเนินการตามขั้นตอนของพนักงานสอบสวน ก็จะตกเป็นเหยื่อของการดำเนินการที่บกพร่องนั้น ด้วยลักษณะของการดำเนินการสอบสวนที่ผูกขาดเช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาว่า ก่อนที่พนักงานอัยการจะใช้ดุลยพินิจเพื่อทำคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีใด พนักงานอัยการจะทราบได้อย่างไรว่า พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมมาให้ นั้นเป็นพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริง รวมถึงเป็นพยานหลักฐานที่มีความเชื่อถือหรือไม่ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูง ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ผাগขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน แต่รวมกันต้องไม่เกิน 84 วัน นั้น ซึ่งต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้ระหว่างการสอบสวนหรือการฟ้องคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถควบคุมตัวได้นานสูงสุดถึง 48 วัน หรือ 84 วัน แล้วแต่กรณี ซึ่งทำให้มีบางกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนเสร็จสิ้นแล้วพบว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดต้องได้รับความเดือดร้อนและเสียหายจากการถูกควบคุม

⁶ คณิต ฒ นกร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), หน้า 27.

ตัวไวยระหว่างสอบสวนและฟ้องร้อง อันเป็นการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนว่าเป็นผู้กระทำผิด จึงไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องหา และไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่สังคมได้

จากการศึกษาค้นคว้า ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ผู้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นปัญหาที่สำคัญ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นกรองก่อนออกหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการออกหมายจับ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหามากที่สุด เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นของพนักงานสอบสวนแล้ว จะพิจารณาตามพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และใช้ดุลพินิจว่ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิดหรือไม่ เพื่อสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวน หรืออาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม เห็นได้ว่าเป็นการเพิ่มมาตรการการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้กลั่นกรองการฟ้องร้องผู้กระทำผิดจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกชั้นหนึ่ง

จากหลักการและเหตุผลดังที่วินิจฉัยมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขโดยบัญญัติเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ความว่า

“เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

การร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานดังกล่าวตามวรรคแรกหรือวรรคสองต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาให้ความเห็นประกอบคำร้องขอก่อนเสนอต่อศาลด้วย”

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามมาตรา 134/1 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายในการมีทนายความช่วยเหลือผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เป็นสิทธิอันชอบธรรมของผู้ต้องหามาตรฐานแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และถือเป็นหลักประกันแก่ผู้ต้องหาในคดีอาญาที่จะมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากในคดีอาญาร้อยละ

พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้แก่พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำหน้าที่ในการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักการตามที่รัฐธรรมนูญรับรองว่า คู่กรณีพิพาทในคดีอาญามีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเท่าเทียมกัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับรองสิทธิการมีทนายความให้ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนอย่างเต็มที่

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การจัดทนายความให้ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน กฎหมายควรกำหนดให้รัฐต้องจัดหาทนายความให้ครอบคลุมทั่วถึง ให้บุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาทุกคน ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทนายความให้ทุกกรณีโดยไม่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกหรือโทษประหารชีวิต อีกทั้งกฎหมายไม่ควรเปิดช่องให้พนักงานสอบสวนอ้างเหตุจำเป็นเร่งด่วนอ้างทนายความไม่ไปพบผู้ต้องหา และไม่จัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาโดยบันทึกเหตุไว้ในสำนวนได้ เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายในการช่วยเหลือจากทนายความอย่างมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกันทุกคน

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 โดยให้แก้ไขข้อความเพิ่มเติมว่า

มาตรา 134/1 บัญญัติไว้ว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต คดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร มิให้มีการถามคำให้การดังกล่าว จนกว่าพนักงานสอบสวนจะจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาได้”

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 131 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายในการกำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายและมีหลักประกันความเป็นอิสระที่สูงกว่าได้เข้ามาร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนกระทั่งเสร็จสิ้นการสอบสวน เพราะว่าพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจที่นำ

พยานหลักฐานที่รวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนมานั้นมาพิจารณาโดยใช้ดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในทางคดี ซึ่งนอกจากจะช่วยทำรังคไว้ซึ่งความยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมแล้ว ยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจและป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการสืบสวนสอบสวนด้วย

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 โดยให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความว่า

มาตรา 131 บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีจำเป็น พนักงานอัยการอาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้ ในกรณีสอบสวนเพิ่มเติมเอง ให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน”

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการต่างประเทศ. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551.

กล้า สมุทวณิช. ขอบเขตอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า, 2558.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.

คณิต ฅ นคร. กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.